

1^ο ΓΕΝΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ ΧΑΝΙΩΝ

ΤΜΗΜΑΤΑ: Α1, Α3, Α5

ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΗ

ΟΜΑΔΑ “ΣΤΑΤΗΡΑΣ”

ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ: Βασίλης Μάλμος

Ευτύχης Γναφάκης

Σαρά Σινάνι

Νίκος Βάζος

ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΤΟΣ 2011-2012

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Αρχαία νομίσματασελ. 3

Οι λέξεις του χρήματοςσελ.7

Αρχαϊκή περίοδοςσελ.11

Κλασική περίοδος.....

σελ.12

Ελληνιστική περίοδοςσελ.13

Νομίσματα συμπολιτειώνσελ.14

Αρχαίοι χαρακτες και οι υπογραφές τουςσελ.14

Τεχνικές παραγωγής και χρονολόγησησελ.17

Σχήματα αρχαίων νομισμάτωνσελ.19

Υποβαθμισμένα νομίσματασελ.19

Λογοπαίγνιασελ.20

Αργυραμοιβοίσελ.20

Τράπεζεςσελ.21

Παραχαράξειςσελ.21

Σταθμητικά συστήματα.....σελ.22

Η διαχρονική συμβολή της νομισματικής χαρακτική.....

στην οικονομική ανάπτυξη.....σελ.24

Αρχαία γνωμικά	σελ31
----------------------	-------

“ΑΡΧΑΙΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ”

“Ήταν μια αναγκαιότητα για τους ανθρώπους να αναζητήσουν έναν τρόπο που θα απλοποιούσε αυτή τη διαδικασία ανταλλαγής εμπορευμάτων, καθιερώνοντας ως μέτρο αξίας και νομισματική μονάδα ένα είδος εμπορεύματος, που, ενώ θα είχε σχετικά σταθερή και κοινή αξία ήταν ταυτόχρονα και ευπρόσδεκτο από όλους. Οι πρώτες νομισματικές εκδόσεις είναι κατασκευασμένες από ήλεκτρο, ένα φυσικό κράμα χρυσού και αργύρου, που βρισκόταν στην άμμο του Πακτωλού ποταμού ο οποίος πήγαζε από το όρος Τμώλος της Λυδίας. Εάν η αρχική ιδέα για την επινόηση του νομίσματος ήταν ελληνική ή λυδική, ίσως ποτέ να μη διευκρινιστεί, για δυο βασικές αιτίες :α) οι πρώτες νομισματικές σειρές είναι ανεπίγραφες και β) οι τύποι που χαραχτήκαν επάνω τους δε προδίδουν πάντοτε την προέλευσή τους. Θα πρέπει όμως να τονιστεί ότι η μετέπειτα εξέλιξη της νομισματοκοπίας είναι αναμφισβήτητο έργο της ελληνικής διάνοησης. Η θαυμαστή ικανότητα του αρχαίου ελληνικού πνεύματος να προσδίδει ομορφιά ακόμα και στα πιο ευτελή αντικείμενα, αυτά που είναι χρήσιμα στις καθημερινές ανάγκες της ζωής συναντάται και στη κατασκευή των αρχαίων νομισμάτων. Το γεγονός αυτό ήταν καθοριστικό για την καλλιτεχνική εξέλιξη του αρχαίου ελληνικού νομίσματος και υπήρξε η αιτία για να μας δώσουν οι Έλληνες χαράκτες πραγματικά έργα τέχνης. Πρέπει εμείς οι νεώτεροι να τους ευγνωμονούμε, γιατί επέτρεψαν στις καλλιτεχνικές τους παρορμήσεις να παρακάμψουν κάθε πρακτική αντίληψη των αντικειμένων. Η ομορφιά ζούσε μέσα στη ψυχή τους, ήταν γι’ αυτούς το πρωταρχικό βίωμα, ένα αναπόσπαστο τμήμα της ύπαρξής τους, το οποίο προσπάθησαν να εξωτερικεύσουν δημιουργώντας μικρά έργα τέχνης, χαραγμένα πάνω στη μικροσκοπική στρογγυλή μεταλλική επιφάνεια. Γενικά τα πρώτα χρόνια της νομισματοκοπίας μια αξιοπρόσεκτη ποικιλία ζώων αναπτύσσεται στα διάφορα εργαστήρια της Μ.Ασίας. Η ανατομική τελειότητα με την οποία αποδόθηκαν τα ζώα στα πρώτα νομίσματα δε πρέπει να μας εκπλήσει, εάν αναλογιστούμε με πόση ευαισθησία και λεπτότητα χαραχτήκαν αυτά επάνω στους

μινωικούς και μυκηναϊκούς σφραγιδολίθους, η τεχνική των οποίων δε διαφέρει πολύ από εκείνη των νομισματικών σφραγίδων. Οι χαρακτες χάραζαν δύο σφραγίδες, μια για τον εμπροσθότυπο και μια για την οπισθότυπο, όταν βέβαια άρχισαν, απ' τα μέσα περίπου του 6^{ου} αιώνα π.Χ., να αποκτούν τα νομίσματα και δεύτερο τύπο, στη πίσω πλευρά τους. Ο τεχνίτης θερμάνει το παρθένο κέρμα και με τη βοήθεια μιας λαβίδας το τοποθετούσε πάνω στον άκμονα όπου ήταν σφηνωμένη η μπροστινή σφραγίδα. Μετά, τοποθετούσε από πάνω το <<χαρακτήρα>>. Με μια σφύρα χτυπούσε στη συνέχεια ο τεχνίτης πάνω στο χαρακτήρα και το παρθένο κέρμα μεταβαλλόταν σε νόμισμα. Τα εργαλεία που χρειαζόταν ήταν απλά: ένας ζυγός για να ζυγίζει τα παρθένα κέρματα, μια γλυφίς και ένας στιγεύς για τη χάραξη των παραστάσεων. Τέλος απαραίτητη ήταν μια λαβίδα για να μπορεί ο τεχνίτης να πιάνει το θερμάνο παρθένο κέρμα (πέταλο). Η κατασκευή των πετάλων γινόταν είτε με το χύσιμο του μετάλλου σε καλούπια είτε με κοπή από ράβδους μετάλλων. Ενδεικτικά αναφέρουμε ορισμένες χαρακτηριστικές περιπτώσεις ανεύρεσης μεταλλικών ράβδων. Το βάρος παίζει σημαντικό ρόλο στη κατασκευή των νομισμάτων από πολύτιμο κυρίως μέταλλο, δηλαδή άργυρο και χρυσό. Έτσι, για παράδειγμα, στην Ανατολή <<shekel>> σημαίνει ζυγίζω, ενώ στις ελληνικές περιοχές ο στατήρας είναι αυτός που ισοροπεί τη ζυγαριά και η δραχμή ισοδυναμούσε με μια δράκα. Δηλαδή οι όροι αυτοί προσδιορίζονταν πρώτα μονάδες ζυγίσματος και μετά νομισματικές μονάδες. Εκ παραδόσεως έγινε αποδεκτό ότι ο οβελός είναι η βασική νομισματική μονάδα και αυτό βασίζεται στο γεγονός ότι η ονομασία του προέρχεται από το σηδερένιο οβελό, δηλαδή τη μαγειρική σούβλα. Στους αρχαίους χρόνους ιδιαίτερη προσοχή δόθηκε στην επιλογή διαφόρων νομισματικών τύπων, που κατά κανόνα είχαν άμεση σχέση με την πόλη που τους έκοβε. Κάθε πόλη χάραζε πάνω στα νομίσματά της το δικό της έμβλημα, που συνήθως ήταν και το σύμβολο της θεότητας που τη προστάτευε. Μια αστείρευτη πηγή έμπνευσης για τους αρχαίους χαρακτες ήταν η μυθολογία. Η ποικιλία των τύπων των αρχαίων ελληνικών νομισμάτων είναι πολύ μεγάλη. Ο διαπρεπής Γερμανός νομισματολόγος Kurt Regling είχε πει, στις αρχές του αιώνα, ότι: <<υπάρχουν περίπου 30.000 τύποι μόνο για τα αρχαία

ελληνικά νομίσματα>>. Η χάραξη διαφόρων εγχώριων προϊόντων, τα οποία ήταν και μια πηγή πλούτου και ευημερίας για την πόλη. Μια γραφική παρουσίαση του ονόματος της πόλης, είτε ως λογοπαίγνιου είτε με βάση ένα πραγματικό και ειδικό χαρακτηριστικό, που ήταν και η αιτία της ονομασίας της. Στην ευρύτερη έννοιά της, η έμφυτη διακοσμητική διάθεση των αρχαίων Ελλήνων είναι πάντοτε παρούσα και στα νομίσματά τους. Το αρχαίο ελληνικό πνεύμα ήταν πάντα πρόθυμο να επωφεληθεί από κάθε τυχόν καλλιτεχνική δυνατότητα που παρουσίαζε η χαρακτηριστική τέχνη και οι Έλληνες χαρακτές ήταν φυσικό να την αξιοποιήσουν ακόμη και σε είδη καθημερινής συναλλαγής. Ο Francois Lenormat, Γάλλος νομισματολόγος και φιλέλληνας του 19^{ου} αιώνα, είχε πει: <<Τα αρχαία νομίσματα είναι παρόμοια με πολλά κομμάτια από τη ζωφόρο του Παρθένως >>. Στις μετέπειτα δεκαετίες του αιώνα η έρευνα αντιμετώπισε τα αρχαία νομίσματα περισσότερο ως ιστορικές και αρχαιολογικές πηγές, πολύτιμες μαρτυρίες για τη μελέτη του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού. Είναι γεγονός ότι η προσφορά τους πολλές φορές είναι καθοριστική για την ανασκαφική έρευνα, όπως και για τη διάσωση της μορφής έργων της αρχαίας γλυπτικής. Σε εκτεταμένες νομισματοκοπές, όπως σε εκείνη του Μέγα Αλεξάνδρου, ο συνδυασμός μονογραφήματος και συμβόλων μας φανερώνει το νομισματοκοπείο, όπου έγινε η έκδοση του συγκεκριμένου νομίσματος. Οι πρώτες νομισματικές εκδόσεις δεν φέρουν έναν συγκεκριμένο τύπο, είναι άτυπες. Στην μπροστινή όψη χαράζονταν διάφορα βαθουλώματα ή πολλές μικρές γραμμές, ή μια δίπλα στην άλλη, ή ακόμα διάφορα ασαφή σχήματα, ενώ στην πίσω πλευρά παραμένει η σφραγίδα του κεντητηρίου ή χαρακτήρα, δηλαδή το έγκοιλο τετράγωνο ή ορθογώνιο, η μορφή του οποίου ποικίλει ανάλογα με τα διάφορα εργαστήρια. Μετά το 570 π.Χ. περίπου, ίσως και λίγο νωρίτερα έχουμε την πρώτη χάραξη ανθρώπινων μορφών. Η τεχνοτροπία του καφαλιού θυμίζει αντίστοιχες μορφές απεικονισμένες σε αγγεία της εποχής. Γενικά, οι ανδρικές απεικονίσεις είναι σπανιότερες στην αρχή της νομισματοκοπίας από εκείνες των γυναικίων μορφών. Θα πρέπει να αναφέρουμε ότι αγαπητή στους χαρακτές ήταν και η απόδοση της ανθρώπινης μορφής με τρόπο αποκρουστικό, που σχετίζεται με την απεικόνιση της Γοργούς. Η διαστροφή και η υπερβολή στο

πλάσιμο της ανθρώπινης μορφής, με σκοπό να δημιουργήθει μια δραματική εντύπωση, είναι ένα από τα πιο αξιοπρόσεκτα τεχνοτροπικά γνωρίσματα των πρώτων χρόνων της αρχαίας ελληνικής νομισματοκοπίας. Η παρουσίαση ολόκληρου του ανθρώπινου σώματος ήταν το επόμενο βήμα που πραγματοποίησαν οι χαρακτες εκείνης της εποχής, ώστε να μας δώσουν πολυπλοκότερες συνθέσεις πάνω στα νομίσματα. Παρ'όλες τις δυσκολίες που παρουσίαζε ένα τέτοιο εγχείρημα, έχουμε αξιοπρόσεκτες δημιουργίες. Τώρα παρουσιάζεται και στα νομίσματα ο συμβατικός τρόπος με τον οποίο εκφράζει η αρχαϊκή τέχνη το τρέξιμο, δηλαδή με λυγιστά σκέλη. Από τις γλαφυρότερες απεικονίσεις αυτού του είδους θεωρείτε μια Νίκη που χαράκτηκε πάνω σε έναν στατήρα από ήλεκτρο να τρέχει προς τα αριστερά, στρέφοντας το καφάλι δεξιά. Οι χαρακτες της αρχαϊκής και της κλασσικής εποχής επηρεάστηκαν σε μεγάλο βαθμό από τις δημιουργίες της σύγχρονης τους τέχνης, αλλά απέφυγαν συστηματικά να υποκύψουν σε μια τάση πιστής αντιγραφής ορισμένων γνωστών αρχετύπων. Οι ανώνυμοι αυτοί καλλιτέχνες προτήμισαν να διατηρήσουν αυτονομία στη τέχνη τους και αυτός είναι ο λόγος που δεν απεικόνισαν πάνω στα νομίσματα σύγχρονα γλύπτα έργα. Επίσης, πολλές φορές είναι πολύ συντηρητικοί σχετικά με τη διατήρηση μιας ορισμένης τεχνοτροπίας.

Οι λέξεις του χρήματος και των νομισμάτων

Στα αρχαία ελληνικά, η λέξη χρήμα σήμαινε αρχικά κάτι που χρησιμοποιεί ή χρειάζεται κάποιος, και προέρχεται από το απρόσωπο ρήμα «χρη». Κι επειδή τα χρειαζόμενα που έχει κάποιος απαρτίζουν την κινητή περιουσία του, γρήγορα η λέξη «χρήματα» πήρε τη σημασία τη σημερινή· όμως, είχε επίσης και τη σημασία «πράγματα». Ο Αριστοτέλης δεν θεωρεί την «καπηλικήν» δηλ. το εμπόριο ανηθικό αλλά την αποκτηση πλούτου υπο την μορφή συσσωρευσης αγαθών με ανταλλακτική αξία η την

συσσωρευση χρηματος την «κακη χρηματιστικη». Αισχρος δε τροπος πλουτισμου είναι η επιδιωξη του χρηματος απο το χρημα. Όταν ο Πλάτωνας λέει «πάντων χρημάτων μέτρων άνθρωπος» εννοεί ότι ο άνθρωπος είναι κριτήριο των πάντων, όταν όμως ο Δημοσθένης φώναζε στην εκκλησία του δήμου: «δει δη χρημάτων και άνευ τούτων ουδέν εστι γενέσθαι των δεόντων» δεν εννοούσε βέβαια τα πράγματα, ούτε τα χρειώδη, αλλά ειδικώς εννοούσε τα χρήματα: τα λεφτά, τα νομίσματα, τη μονέδα, τα όβολα, τους παράδες, τα γρόσια, τα άσπρα, τα πεκούνια· τα τάλिरα, τα φράγκα, τα μπικικίνια, τα ψιλά, το μαρούλι, το χαρτί, το μαλλί, το μπαγιόκο· τα καπίκια, τα μπακίρια, το καύσιμο, το μπερντέ, τα γκαφρά, για να κάνουμε μια κάθε άλλο παρά εξαντλητική καταγραφή διάφορων ονομασιών του χρηματος. Οι αργκοτικές ονομασίες της τρέχουσας επικαιρότητας, θα αποδειχτούν εφήμερες και θα ξεχαστούν σε μερικές δεκαετίες, όπως έχει σχεδόν ξεχαστεί σήμερα ο «μπαμπακόσπορος» τον οποίο απαιτούσαν οι ήρωες των Χαλασοχώρηδων του Παπαδιαμάντη για να πουλήσουν την ψήφο τους.

Μια από τις επίκαιρες λέξεις του χρήματος είναι η τράπεζα. Ας δούμε λοιπόν την ιστορία της λέξης. Η λέξη τράπεζα ήταν στα αρχαία τετράπεζα, από τα τέσσερα πόδια που έχει το τραπέζι, αλλά η πρώτη συλλαβή σίγησε κι έπεσε· αυτό το φαινόμενο λέγεται «απλολογία»,

Τράπεζα ήταν το τραπέζι, και από την ειδική σημασία του τραπέζιού του αργυραμοιβού, του σαράφη, η λέξη τράπεζα πήρε τη σημασία του πιστωτικού ιδρύματος, ήδη από τα αρχαία bank δηλαδή στα αγγλικά, ετυμολογείται όπως κι ο σαλτιμπάγκος από την παλιά ιταλική banca, που ήταν επίσης το τραπέζι του αργυραμοιβού, και είναι απώτερης γερμανικής αρχής. Αυτή η μπάνκα ήρθε και στα μέρη μας, κι έναν καιρό τα χαρτονομίσματα (τραπεζογραμμάτια) τα λέγαμε μπανκανότες και τον τραπεζίτη μπανκέρη, αλλά τώρα οι δάνειες λέξεις υποχώρησαν, όπως συμβαίνει πάντα σε όρους με θεσμική, ας πούμε, χρήση, κι έτσι η μπάνκα σήμερα διατηρείται μόνο στη χαρτοπαιξία. Από την άλλη, το χρήμα κυκλοφορεί σε νομίσματα, και νόμισμα στα αρχαία, από τη λέξη «νόμος», ήταν αρχικά ο καθιερωμένος θεσμός, και στη συνέχεια η χρηματική μονάδα που είχε καθιερωθεί ως μέσο συναλλαγής. Πολλά νομίσματα πήραν το όνομά τους από μονάδες μέτρησης βάρους, όπως η λίρα (από το λατινικό libra), το μάρκο, το αγγλικό round ή το αρχαίο τάλαντο. Παρόμοια ίσως, η δραχμή

ετυμολογείται από το ρήμα δράττω (αρπάζω), εξέφραζε δηλαδή αυτό που μπορούσε κάποιος να κρατήσει στο χέρι του. Από την άλλη, το φράγκο ονομάστηκε έτσι από τα μεσαιωνικά νομίσματα που έγραφαν επάνω Rex Francorum (ρήγας των φράγκων).

Η δραχμή δεν ήταν το πρώτο νόμισμα του νεοελληνικού κράτους· ο Καποδίστριας είχε κόψει «φοίνικες», αλλά το νόμισμα αυτό δεν έπιασε. Η δραχμή εμφανίστηκε επί Όθωνα. Βέβαια, εκείνη την εποχή κυκλοφορούσαν ένα σωρό νομίσματα, οθωμανικά ή δυτικά, και στη λογοτεχνία του 19ου αιώνα, π.χ. στον Παπαδιαμάντη, βρίσκει κανείς ονόματα παλιών νομισμάτων που δύσκολα μαντεύει την ετυμολογία τους. Αν στο σφάντζικο αναγνωρίζουμε έστω και με δυσκολία το γερμανικό zwanzig, στη σιχνάτσα ελάχιστοι θα διακρίνουν το γαλλικό assignat, όπως ονομάστηκαν τα ομόλογα που κυκλοφόρησε η επαναστατική Γαλλία στο τέλος του 18ου αιώνα με υποθήκευση των εθνικών κτημάτων.

Παλιότερα, τα χρήματα λέγονταν «άσπρα». Έχεις άσπρα, έχεις άστρα, λέει μια παλιά παροιμία. Όχι, δεν ονομάστηκαν «άσπρα» τα νομίσματα επειδή ήταν ασημένια, άρα λευκά· το λευκό χρώμα ονομάστηκε έτσι επειδή έμοιαζε με τα νομίσματα, στα λατινικά asper σημαίνει «τραχύς» (τη λέξη τη βρίσκουμε και στο γαλλικό âpre). Το νιόκοπτο ασημένιο νόμισμα, τραχύ και λαμπερό πριν λειανθεί από τη χρήση, ονομαζόταν nummus asper, τραχύ νόμισμα. Σιγά-σιγά έμεινε μόνο το επίθετο, asper, και πήρε θέση ουσιαστικού, και πέρασε στα βυζαντινά ελληνικά (από τον πληθυντικό: aspera, aspra) όπου άσπρα ονομάστηκαν τα ασημένια νομίσματα μικρής αξίας. Και επειδή το ασήμι είναι λευκό, η λέξη άσπρο έφτασε να εκφράζει τη λευκότητα, κι έγινε συνώνυμο της λέξης «λευκός» και μάλιστα την υποκατέστησε στη λαϊκή γλώσσα.

Η καθιέρωση του ευρώ θεωρείται επισήμως ευεργετική για τις οικονομίες των κρατών της ευρωζώνης, αν και οι νοικοκυρές, σε όλες τις χώρες, ισχυρίζονται ότι ανέβασε τις τιμές –μάλιστα οι γερμανοί κόλλησαν ένα T στην ονομασία του Euro και το είπανε κοροϊδευτικά Teuro, δηλαδή ακριβό. Από γλωσσικής ωστόσο πλευράς, το ευρώ μάλλον καταστροφικά λειτούργησε αφού τα παλιά νομίσματα που καταργήθηκαν σε κάθε χώρα είχαν συσσωρεύσει τεράστιο γλωσσικό και λαογραφικό πλούτο. Βέβαια, αν το δούμε από μια άλλη οπτική γωνία, τα παλιά νομίσματα εξακολουθούν να ζουν και να κυκλοφορούν μέσα από τη γλώσσα.

Ο καθένας μας έχει μέσα στο γλωσσικό του ταμείο και χρησιμοποιεί καθημερινά λέξεις που ανακαλούν νομίσματα παλιότερων εποχών, όχι μόνο τα πρόσφατα παλιά, αλλά και του απώτερου παρελθόντος.

Μας ζητούν τον οβολό μας για κάποιον καλό σκοπό, αλλά βέβαια ο οβολός, υποδιαίρεση της δραχμής, πάνε αιώνες και χιλιετίες που έχει γίνει μουσειακό είδος. Λέμε για κάποιον ότι είναι παραδόπιστος, ή ότι έχειπαραδάκι (εδώ το υποκοριστικό λειτουργεί επαινητικά!) κι όμως ο παράς, νόμισμα της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, έχει πάψει να ισχύει ακόμα και στην Τουρκία (ήταν η κατώτατη υποδιαίρεση της τούρκικης λίρας· η λίρα είχε εκατό γρόσια και κάθε γρόσι είχε σαράντα παράδες). Όταν αδιαφορούμε για κάτι, λέμε ότι δεν δίνουμε πεντάρα ή δεκάρα (συχνά: τσακιστή) γι' αυτό –μα, και να θέλαμε, δεν θα μπορούσαμε να δώσουμε, αφού οι δεκάρες και οι πεντάρες με την τρύπα είχαν αποσυρθεί από την κυκλοφορία αρκετές δεκαετίες πριν έρθει το ευρώ. Όπως επίσης είχαν εκλείψει τα δίδραχμα, αλλά διατηρούνταν στη φράση τέρμα τα δίφραγκα, που γεννήθηκε από τους εισπράκτορες των λεωφορείων όταν ακόμα η τιμή του εισιτηρίου κλιμακωνόταν ανάλογα με το μήκος της διαδρομής, και μετά πήρε μεταφορική σημασία. Οπότε, και η καθιέρωση του ευρώ δεν πρόκειται να διώξει από τη γλωσσική χρήση τα παλιότερα ονόματα, τουλάχιστον όχι για μερικές δεκαετίες. Προς το παρόν, κανείς δεν είπε «τέρμα τα δίευρα», παρά μόνο στ' αστεία.

Το ζλότι, το πολωνικό, σημαίνει «χρυσό», κι είναι μια λέξη της σλάβικης γλώσσας, και η ζολότα, ένα ακόμα από τα πολλά νομίσματα που κυκλοφορούσαν στον ελλαδικό χώρο επί τουρκοκρατίας –και βέβαια στο επώνυμο Ζολώτας.

“ΑΡΧΑΪΪΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ”

Η αρχαϊκή περίοδος για το νόμισμα τοποθετείται από το 650 έως το 479. Οι πρώτες νομισματικές εκδόσεις αυτής της εποχής ήταν άτυπες. Μεγάλη πηγή έμπνευσης για τους αρχαίους χαράκτες ήταν η μυθολογία. Τα πρώτα νομίσματα που κόπηκαν στον Ελληνικό χώρο μετά το 570 π.Χ., είναι οι χελώνες της Αίγινας και οι "πόλοι" της Κορίνθου. Τα πρώτα Αθηναϊκά νομίσματα κόπηκαν λίγο αργότερα και ονομάστηκαν από τους επιστήμονες εραλδικά. Τα νομίσματα αυτά αρχικά έκαναν τους επιστήμονες να πιστεύουν ότι ανήκουν σε άλλες πόλεις. Όμως ύστερα από έρευνες αποδείχθηκε ότι τα νομίσματα αυτά ήταν Αθηναϊκά και τα σύμβολα που έφεραν ήταν οικόσημα σημαντικών οικογενειών, των ευπατρίδων. Σήμερα επικρατεί η άποψη πως οι κοπές των νομισμάτων αυτών συνδέονται με τις εορτές των Μεγάλων Παναθηναίων και πως ο τύπος τους άλλαζε κάθε τέσσερα χρόνια. Διάφορες παραστάσεις ήταν αποτυπωμένες στα πρώτα αυτά νομίσματα. Στα μέσα του 6^{ου} αιώνα αρχίζουν να χαράζονται, μέσα στο έγκυλο, κάποιες μορφές. Την ίδια εποχή αρχίζουν να αποικονίζονται και οι πρώτες θεικές παραστάσεις με ανθρώπινη μορφή. Τα πρώτα νομίσματα με παραστάσεις και στις δυο όψεις τα έκοψε ο Πεισίστρατος όταν επανήλθε και ανέλαβε την εξουσία το 546 π.Χ. στην Αθήνα. Στις τελευταίες δεκαετίες του 6^{ου} αιώνα και στις αρχές του 5^{ου} εμφανίζεται μια ενδιαφέρουσα εικονογραφία με παραστάσεις από την αγροτική ζωή και διάφορα συμπλέγματα ανθρώπινων μορφών και ζώων. Η αιτία κατασκευής τέτοιων νομισμάτων μας είναι άγνωστη. Η πρωτοτυπία αυτή δεν κράτησε για πολύ. Κατά την αρχική περίοδο οι αναλογίες του ανθρώπινου σώματος δεν είχαν πλήρως καθοριστεί και έπρεπε να λυθούν νομισμένα προβλήματα προοπτικής.

“ΚΛΑΣΣΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ”

- Η κλασσική περίοδος αρχίζει γύρω στο 476 και τελειώνει το 336. Κατά τη κλασσική περίοδο,σημαντικά στοιχεία στο σχέδιο αποτελούσαν τα αισθήματα και τη διάθεση,καθώς και την ενσωμάτωση της αλληγορίας και του συμβολισμού. Αυτή τη περίοδο αρχίζει να εγκαταλείπεται το έγκυλο από τον οπισθότυπο και να καθιερώνεται ο διπλός τύπος. Λίγα χρόνια αργότερα αρχίζουν να εμφανίζονται και υπογραφές χαρακτων. Επίσης άρχισαν να χαράζονται ανθρώπινες κεφαλές. Οι αποικονίσσεις αυτές ξεκίνησαν από τις νομισματικές σειρές των διαφόρων σατραπών της ανατολής και θεωρούνται οι πρόδρομοι των ελληνιστικών πορτραίτων. Για τον Ελληνικό χώρο ο 4^{ος} αιώνας μέχρι την άνοδο του Μεγάλου Αλεξάνδρου στο θρόνο το 336 είναι ο πιο πλούσιος σε σφραγιστικές δημιουργίες. Στην Αθήνα ο πελοποννησιακός πόλεμος ανάγκασε τους Αθηναίους να λιώσουν τις οκτώ από τις δέκα χρυσές νίκες που ήταν τοποθετημένες στην ακρόπολη για να κόψουν για πρώτη φορά χρυσά νομίσματα. Ένα χρόνο αργότερα έκοψαν και τα πρώτα νοθευμένα νομίσματα,τα οποία ήταν χάλκινα με αργυρή επικάλυψη. Στις αρχές του 4^{ου} αιώνα η Αθήνα επιστρέφει και πάλι στη κυκλοφορία των ατόφιων αργυρών νομισμάτων. Την ίδια περίοδο τίθενται σε κυκλοφορία και ένα πλήθος αργυρών και χρυσών νομισμάτων του βασιλιά της Μακεδονίας Φιλίππου Β'. Επίσης και ελληνικές πόλεις της Μ.Ασίας και του Ευξ.Πόντου έκοψαν νομίσματα.

“ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ”

Πλέον το νόμισμα καλείτε να παρουσιάσει τον εκάστοτε ηγεμόνα και μνημονεύσει τα επιτεύγματα του,να γίνει δηλαδή ένα μέσο προπαγάνδας. Παράλληλα έχουμε και απεικονίσεις που συμβάλουν στη διατήρηση του παρελθόντος και στα μεγάλα έργα που σε αυτό δημιουργήθηκαν. Η Ελληνιστική περίοδος χαρακτηρίζεται από μια θεατρική απεικόνιση των προσώπων,μια από τις κύριες διαφορές ανάμεσα στη τέχνη της κλασσικής περιόδου με αυτή της ελληνιστικής,είναι ότι ο ιδεαλισμός της πρώτης έκανε τους ανθρώπους να μοιάζουν με θεούς,ενώ ο νατουραλισμός της δεύτερης έκανε τους θεούς να μοιάζουν με ανθρώπους. Η μαζική παραγωγή νομισμάτων,για να καλυφθούν κυρίως στρατιωτικές και διοικητικές δαπάνες,οδήγησε σε παρακμή του καλλιτεχνικού επιπέδου των νομισμάτων. Οι Έλληνες βασιλείς,ακόμη δεν τολμούν να απεικονίσουν τη μορφή τους σε νομίσματα,όπως έκαναν αντίθετα οι διάφοροι δυναστές της ανατολής. Ο Φίλιππος β' χάραξε σε αργυρά τετράδραχμα τη κεφαλή του Ολυμπίου Διός και πολλοί μελετητές πιστεύουν,ότι ο

βασιλιάς απεικονίζετε στη πίσω όψη,ο γιός του όμως Αλέξανδρος γ' δεν απεικόνισε τη μορφή του στα νομίσματα που έκοψε. Μόνο μετά το θάνατό του ορισμένοι από τους διαδόχους του,έκοψαν νομίσματα με την μορφή του. Πιθανολογείτε ότι πρώτος,ο Πτολεμαίος α' έκοψε νομίσματα με την μορφή του Μέγα Αλέξανδρου και έπειτα ακολούθησαν και κάποιοι άλλοι. Επίσης ο Πτολεμαίος α',είναι ο πρώτος που απεικόνισε τον εαυτό του σε νομίσματα.

ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΙΩΝ

Πολύ συχνά υπήρχαν συγκρούσεις ανάμεσα σε πόλεις-κράτη. Για το λόγο αυτό,για να υπάρχει κοινή άμυνα,ορισμένα από τα κράτη δημιουργούσαν ομοσπονδίες ή συμμαχίες οι οποίες εξέδιδαν και κοινό νόμισμα.τέτοιες νομισματικές σειρές είναι περιζήτητες από τους συλλέκτες,αλλά και σημαντικές από πλευράς έρευνας. Ας δούμε ορισμένες από τις συμπολιτείες που εξέδωσαν νόμισμα :

1. Η Αχαική συμπολιτεία,δημιουργήθηκε από πόλεις της βορειοδυτικής ακτής της Πελοποννήσου και κατά τον 3^ο αιώνα συμπεριέβαλε και την νότια Ελλάδα.
2. Η Αιτολική συμπολιτεία,δημιουργήθηκε το 338π.Χ. και περιελάμβανε πόλεις της δυτικής Ελλάδας.
3. Το κοινό των Ηπειρωτών.
4. Η Αρκαδική συμπολιτεία.
5. Η Βοιωτία, αποτελείτο από μια ένωση 14 κρατών με πρωτεύουσα τη Θήβα.
6. Η Χάλκισ,με πρωτεύουσα της ένωσης την Όλυνθο. Η Χαλκιδική πήρε το όνομά της από το γεγονός ότι η Χαλκίδα είχε ιδρύσει στη περιοχή πολλές πόλεις.
7. Η Ευβοική συμπολιτεία,ήταν μια ένωση πόλεων της Εύβοιας με πρωτεύουσα την Ερέτρια.
8. Η Θεσσαλική,συμπολιτεία,με έδρα την Λάρισα.

ΑΡΧΑΙΟΙ ΧΑΡΑΚΤΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΥΠΟΓΡΑΦΕΣ ΤΟΥΣ

Σε διάφορα νομίσματα της Μεγάλης Ελλάδος και της Σικελίας,εμφανίζονται οι υπογραφές των δημιουργών τους. Αν και δεν ήταν κοινή αυτή η πρακτική εντούτοις ήταν αρκετά διαδεδομένη. Οι υπογραφές των χαρακτών είναι ενσωματωμένες στο σχέδιο. Με αυτό τον τρόπο ξεχωρίζουν από άλλα ονόματα που αναφέρονται στα νομίσματα. Σε ορισμένες περιπτώσεις μετά το όνομα υπάρχει και η λέξη

ΕΠΟΕΙ(κατασκεύασε). Υπογραφές χαρακτών συναντάμε είτε στον εμπροσθότυπο είτε στον οπισθότυπο των νομισμάτων.

Στην ταξινόμηση των επαγγελματιών ο Πλάτων τοποθετεί την νομισματοκοπία,την τέχνη της χάραξης δηλαδή,πολύ ψηλά. Αν και δεν γνωρίζουμε πολλά για τους καλλιτέχνες που εργάστηκαν στο αντικείμενο αυτό,υπάρχουν αρκετά σπαράγματα πληροφοριών που μιλούν για την αναζήτηση ικανών νομισματοποιών που αμείβονταν γενναία. Οι σημαντικότερες πόλεις και οι βασιλείς απασχολούσαν έναν ή περισσότερους νομισματοποιούς σε μόνιμη βάση. Άλλοι πρόσφεραν τις υπηρεσίες τους περιστασιακά. Είναι γνωστό πως οι νομισματοποιοί ταξίδευαν ανάμεσα στις πόλεις για να δημιουργήσουν μήτρες για τα νομισματοκοπεία.

Σε ορισμένες περιπτώσεις βρίσκουμε την υπογραφή ενός σημαντικού νομισματοποιού χαραγμένη σε νομίσματα πολλών πόλεων. Σε άλλες περιπτώσεις η υπογραφή του καλλιτέχνη αναγνωρίζεται από την τεχνική του,που μας βοηθά να ξεχωρίσουμε το έργο του. Φαίνεται επίσης πως οι καλλιτέχνες με ξεχωριστές ιδιότητες δέχονταν μαθητές,με αποτέλεσμα να δημιουργούνται σχολές σχεδίου και τεχνικές που μπορούμε εύκολα να ξεχωρίσουμε.

Υπάρχουν πολλοί τύποι Ελληνικών νομισμάτων που δείχνουν μια πλατειά διαφοροποίηση στη ποιότητα των ποικίλων νομισμάτων. Από αυτό φαίνεται πως υπήρχε κάποιος μεγάλος τεχνίτης που ασχολούνταν με τη δημιουργία πρωτοτύπων και ίσως κάποιου αριθμού μητρών. Οι μήτρες αυτές καταστρέφονταν παρήγαν νέες από αντίγραφα που δημιουργούνταν κατά τόπους. Οι νομισματοποιοί δεν εργάζονταν μόνο σε έμα υλικό. Μπορούμε να παρατηρήσουμε σχέσεις ανάμεσα στις αναπαραστάσεις των νομισμάτων στα ζωγραφισμένα αγγεία,τη μεταλλοτεχνία και τη γλυπτική. Εμβλήματα πόλεων συχνά εμφανίζονται σε διάφορα υλικά. Η νομισματική τέχνη θα μπορούσε να είναι η πιο συντηρητική από τις άλλες,ο πειραματισμός όμως στην προοπτική,η κίνηση,η αφήγηση και οι άλλες επινοήσεις δεν είναι άγνωστες.

Ακολουθεί ένας αλφαβητικός πίνακας με τα ονόματα ορισμένων χαρακτών και τις υπογραφές τους.

ΥΠΟΓΡΑΦΗ	ΟΝΟΜΑ ΧΑΡΑΚΤΗ	ΣΧΟΛΙΑ
ΑΡΙ,ΑΡΙΣΤΟΞΕΝΟΣ	ΑΡΙΣΤΟΞΕΝΟΣ	Μεταπόντιο, Τάραντας;, Ηράκλεια
ΔΑ	ΆΓΝΩΣΤΟΣ	Από τη Συκιώνη, νομίσματα ολυμπιακών αγώνων 420π.Χ.
Ε,ΕΥ,ΕΥΑ,ΕΥΑΙΝΕΤΟΣ	Ευαίνετος	Συρακούσες και Κατάνη, τέλη 5 ^{ου} αι., πολύδιάσημος
ΕΥΑΡΞΙΔΑΣ	Ευαρξίδας	Από Συρακούσες
Ε,ΕΥΚ,ΕΥΚΛΕΙΔΑΣ	Ευκλείδης	Σικελία
ΕΥΜ,ΕΥΜΕΝΟΥ	Εύμενος	Συρακούσες, τέλη 5 ^{ου} αι.
ΕΞ,ΕΞΑΚΕΣΤΙΔΑΣ	Εξακεστίδης	Καμαρίνα και πιθανόν Συρακούσες
Κ,ΚΙΜΟΝ	Κίμων	Σικελία, σημαντικός καλλιτέχνης
ΚΛΕΥΔΩΡΟΥ	Κλεύδωρος	Ουελία, πρώτο μισό του 4 ^{ου} αι.
ΜΟΛΟΣΣΟΣ	Μολοσσός	Θούριοι
ΜΥΡ	Μύρων	Ακράγαντα Σικελίας, διάσημος
ΝΙΚΑΝΔΡΟΣ	Νίκανδρος	Θούριοι
Φ,ΦΡΥ,ΦΡΥΓΙΛΛΟΣ	Φρίγιλλος	Υέλη, Λεοντίνοι, Θούριοι, Τέρινα, Ουελία και αλλού
ΦΙΛΙΣΤΙΩΝΟΣ	Φιλιστίωνος	Τέρινα, Βέλα, Ηράκλεια
ΠΑΡΜΕ	Παρμενίδης	Συρακούσες
ΠΡΟΚΛΕΣ	Πρόκλος	Νάξος και Κατάνη της Σικελίας, 420π.Χ.
ΠΥΘΟΔΩΡΟΥ	Πυθόδωρος	Πολυρρήνιον και Άπτερα της Κρήτης
ΣΟΣΙΩΝ	Σόσιων	Συρακούσες, ίσως ο πρώτος που υπέγραψε μήτρες εκεί
ΘΕΟΔΩΤΟΣ	Θεόδοτος	Από Κλαζομενές Ιωνίας
ΧΟΙΡΙΩΝ	Χοιρίων	Κατάνη Σικελίας

ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΧΡΟΝΟΛΟΓΗΣΗ

Η παραγωγή των νομισμάτων βασίζονταν κυρίως σε διάφορα αντικείμενα που έχουν βρεθεί σε διάφορες χρονικές περιόδους. , αλλά σε γενικές γραμμές το σύνολο των νομισμάτων της Ελληνικής αρχαιότητας παράγονταν **κτυπητά** , δηλαδή βάζανε το πέταλο (κομμάτι μέταλλου), το οποίο το είχαν κατασκευάσει με χύτευση σε ειδικά διαμορφωμένα καλούπια , ανάμεσα σε δύο σφραγίδες στις οποίες ήταν χαραγμένες οι παραστάσεις του εμπροσθότυπου και του οπισθότυπου και χτυπώντας είχανε το επιθυμητό αποτέλεσμα. Κάθε νόμισμα εντυπωνόταν με το χέρι σε μια προσεχτικά προετοιμασμένη μήτρα στην οποία έχυναν τους μεταλλικούς δίσκους που είχαν ακριβώς το ίδιο βάρος.

Ο δίσκος θερμαινόταν για να φτάσει στη σωστή θερμοκρασία και ο εργάτης του νομισματοκοπείου τον χτυπούσε ανάμεσα σε δύο σκληρές μήτρες οι οποίες τον εξανάγκαζαν να δεχθεί τις εικόνες που αντιστοιχούσαν στις δύο του επιφάνειες. Η διαδικασία αυτή είναι θαυμαστή εάν λάβουμε υπ' όψη μας πως πρέπει να επαναλαμβάνονταν χιλιάδες φορές την ημέρα. Σε μερικά νομίσματα βλέπουμε μια συνειδητή προσπάθεια να ευθυγραμμιστούν οι εικόνες των δύο πλευρών. Αυτό θα μπορούσε να γίνει από την αλληλεξάρτηση των δύο μητρών.

Τα Ελληνικά όμως νομίσματα παράγονταν από μήτρες που δεν ήταν αλληλοεξαρτώμενες. Οι μήτρες ήταν από μπρούντζο, σίδηρο ή ορείχαλκο τις οποίες προετοίμαζαν ενώ ακόμη ήταν μαλακές και κατόπιν τις σκλήρυναν. Παρήγαγαν έως και 30.000 μονίσματα γι' αυτό οι μήτρες θρυμματίζονταν κατά τη διάρκεια της παραγωγής, και τις έστελναν στον νομισματογλύπτη για αντικατάσταση.

Η χάραξη μητρών ήταν ένα δαπανηρό στοιχείο στην παραγωγή. Φρόντιζαν λοιπόν τα σχέδια να έχουν τέτοια μορφή ώστε να τυπώνονται εύκολα στη μήτρα.

Το νομισματοκοπείο ήταν ένα μικρό κτίσμα που περιείχε μία κάμινο, ενώ για εργαλεία είχε

- μια ζυγαριά (πλάστιγγ) για τη ζύγιση των κερμάτων που θα μεταβάλλονταν σε νομίσματα,
- μια γλυφίδα (γλύφανον) και
- ένα στιγέα (χαρακτήρ) για την χάραξη των τύπων καθώς και
- μια λαβίδα, για να τοποθετείται το κέρμα στον άκμονα, στον οποίο ήταν τοποθετημένη η ορειχάλκινη μήτρα του εμπρόσθιου τύπου (ακμωνίσκος)

Στο κέρμα ετίθετο ένας στιγεύς (χαρακτήρ) που στη μια άκρη του ήταν χαραγμένη η οπίσθια πλευρά του νομίσματος. Την άλλη άκρη χτυπούσε ο τεχνίτης με ένα σφυρί. Έτσι το κέρμα πιεζόμενο μεταξύ άκμωνος και στιγέως μεταβαλλόταν σε νόμισμα. Οι ακμωνίσκοι και οι χαρακτήρες φυλάσσονταν σε ένα ξύλινο σκευοθέσιο.

Η παραγωγή των νομισμάτων εκτός από γνώσεις απαιτεί και κατοχή, κυρίως των πολύτιμων, μετάλλων. Μικρές πόλεις το μέταλλο που χρειάζονταν το αποκτούσαν με το εμπόριο. Οι μεγάλες όμως πόλεις χρειάζονταν μεγάλες ποσότητες μετάλλων. Τα μέταλλα αυτά τα έπαιρναν από τα ορυχεία. Έτσι, για παράδειγμα, Η Αθήνα εκμεταλλευόταν τα ορυχεία του Λαυρίου. Η Αίγινα τα ορυχεία στην Σίφνο. Ο Φίλιππος Β' από το Δαμάστειο και τη Παιωνία. Ο Αλέξανδρος χρησιμοποιούσε τα ορυχεία των κατακτηθέντων περιοχών. Οι Πτολεμαίοι έπαιρναν χρυσό από τα ορυχεία της Νουβίας και χαλκό από ης Κύπρου. Οι Σελευκίδες από της πηγές της Μικράς Ασίας και τις ανατολικές επαρχίες που είχε κατακτήσει ο Μέγας Αλέξανδρος.

ΣΧΗΜΑΤΑ ΑΡΧΑΙΩΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ

Οι αρχαίοι Έλληνες για την παραγωγή νομισμάτων χρησιμοποιούσαν διάφορα μέταλλα, όπως ήλεκτρο, χρυσός, άργυρος, χαλκός, κράματα χαλκού και σίδηρος.

Τα σχήματα που είχαν τα αρχαία Ελληνικά νομίσματα, σε όλη την περίοδο της ιστορίας, μπορούμε να τα κατατάξουμε στις εξής κατηγορίες :

1. Επισημασμένα
02. Τετράγωνα
03. Κοιλόκυρτα
04. Serrati (οδοντωτή περίμετρο)
05. Πεπλατυσμένα
06. Χυτά
07. Σιδηρά
08. Ελασματόμορφα
09. Demnatio memoriae
Damnatio memoriae είναι η λατινική φράση που κυριολεκτικά σημαίνει «καταδίκη της μνήμης» με την έννοια της απόφασης ότι ένα πρόσωπο δεν πρέπει να λησμονείται

Υποβαθμισμένα νομίσματα

Οικονομικά προβλήματα ανάγκασαν αρχαίους Έλληνες να κόψουν υποβαθμισμένα νομίσματα , δηλαδή **νομίσματα με μικρότερο βάρος και ποσότητα αργύρου** από το κανονικό. Οι αρχαιολογικές έρευνες έφεραν στο φως τέτοια νομίσματα. Υπόχαλκα (υποβαθμισμένα) νομίσματα, κόπηκαν στην Αθήνα το τελευταίο έτος του Πελοποννησιακού πολέμου (406/405 πΧ) και είναι γνωστά ως "πονηρά χαλκία", ενώ στον μακεδονικό χώρο εμφανίζονται από την περίοδο της βασιλείας του Πausανία και του Αμύντα του Γ'.

Λογοπαίγνια

Τα οπτικά λογοπαίγνια είναι κάποια σχέδια αποτυπωμένα σε νομίσματα, τα οποία παραπέμπουν στο όνομα της πόλης. Ορισμένα από αυτά δεν είναι άμεσα κατανοητά λόγω της δυσκολίας που έχουμε στην κατανόηση της γλώσσας. Ακολουθούν ορισμένα από αυτά:

Σχέδιο	Πόλη
--------	------

Δελφίνι	Άσπενδος και Δελφοί
Δρεπάνι	Ζάγκλη (από το σχήμα του λιμανιού)
Κάβουρας	Ακράγας
Κύκνος	Κλαζομεναί
Λέων	Λεοντίνοι
Μήλο	Μήλος
Πετεινός	Ιμέρα
Ρόδι	Σίδη
Ρόδον	Ρόδος
Σέλινο	Σελινούς
Ταύρος	Ταυρομένιον
Τραπέζι	Τραπεζούς
Τσίχλα	Λάος

Αργυραμοιβοί

Πολλά κράτη έκοβαν δικά τους νομίσματα τα οποία ήταν διαφορετικών μετάλλων και αξιών αλλά κυρίως νομίσματα που ανήκαν σε διαφορετικούς σταθμιστικούς κανόνες. Όλα αυτά δυσκόλευαν τις συναλλαγές και έπρεπε να υπάρχουν **ειδικοί** που να μπορούν καθορίζουν την αξία των διαφόρων νομισμάτων σε σχέση με το νόμισμα της χώρας στην οποία γινόταν η συναλλαγή. Έπρεπε ακόμη να μπορούν να αναγνωρίζουν τα κάλπικα νομίσματα, αλλά και τα λιποβαρή. Αναγκαία λοιπόν για τα πιο πάνω αναφερόμενα ήταν η παρουσία του αργυραμοιβού.

Τράπεζες

Όπως και σήμερα έτσι και τότε υπήρχαν τράπεζες όπου πολλοί ιδιώτες κατέθεταν χρηματικά ποσά. Η ανάγκη πολλών ιδιωτών να φυλάνε τα χρήματα τους σε περιόδους κυρίως πολέμων σε διάφορα ιερά τα οποία ήταν χώροι απαραβίαστοι έδωσε την ιδέα σε κάποιους ιδιώτες να δημιουργήσουν τις τράπεζες. Για να προσελκύσουν μάλιστα πελάτες έδιναν για τα κεφάλαια τόκους. Παράλληλα προσέφεραν δάνεια με τόκο σε όσους χρειάζονταν χρήματα. Αυτές ήταν και οι πρώτες τράπεζες.

Εκτός από καταθέσεις και δάνεια οι τράπεζες διαχειρίζονταν περιουσίες, εξέδιδαν εντολές προς τρίτους και έδιδαν επιστολές για

εξόφληση χρημάτων από άλλες τράπεζες, άλλων πόλεων, που είχαν συνεργασία.

Οι τράπεζες έπαιρναν προμήθεια για την ανταλλαγή και τον έλεγχο των νομισμάτων ενώ η φύλαξη των χρημάτων πρέπει να ήταν δωρεάν. Στην Αθήνα κατά τον 4ο πχ αιώνα το επιτόκιο των δανείων ήταν γύρω στο 12% και των καταθέσεων γύρω στο 10%. Γνωρίζουμε ακόμα ότι δίνονταν ναυτοδάνεια που το επιτόκιο έφτανε και μέχρι 100% επειδή ήταν επίφοβα. Σε περίπτωση ναυαγίου η τράπεζα δεν είχε καμία αξίωση από τον δανειζόμενο.

Παραχαράξεις

Όσο κι αν μας ακούγεται περίεργο και εκείνη την εποχή γινόταν παραχαράξεις. Η πιο γνωστή παραχάραξη είναι αυτή του τυράννου Πολυκράτη, ηγεμόνα της Σάμου, ο οποίος έκοψε μετά το 524 π.χ. κίβδηλα νομίσματα, μολύβδινα επενδυμένα με χρυσό και κατάφερε να εξαγοράσει τον στρατό των Σπαρτιατών που πολιορκούσαν την πόλη του.

Από νωρίς λοιπόν στον αρχαίο κόσμο παρατηρήθηκαν παραχαράξεις νομισμάτων, και όχι απαραίτητα από ιδιώτες αλλά σε μερικές περιπτώσεις και από τις επίσημες αρχές που τα εξέδιδαν. Πόλεις όπως η Αθήνα, η Φωκαία και η Μυτιλήνη έβγαλαν ψηφίσματα που προέβλεπαν μέχρι και την θανατική ποινή για τους παραχαράκτες.

Αν αποδεικνυόταν ότι τα νομίσματα κόπηκαν εσκεμμένα λιποβαρή, τότε η ποινή ήταν ο θάνατος και το κράτος πλήρωνε μεγάλη αποζημίωση στα άλλα κράτη που συμμετείχαν στην ένωση.

Αν όμως αποδεικνυόταν ότι αυτό έγινε κατά λάθος τότε το κράτος δεν πλήρωνε αποζημίωση, αλλά ο νομισματοκόπος πλήρωνε χρηματική αποζημίωση ή φυλακιζόταν.

Για τον έλεγχο της γνησιότητας των νομισμάτων, οι Αθηναίοι θεσμοθέτησαν το αξίωμα του δοκιμαστού. Δοκιμαστής υπήρχε τόσο στην αθηναϊκή Αγορά όσο και στον Πειραιά. Ο δοκιμαστής είχε συγκεκριμένο πόστο, κοντά στις τράπεζες, εκτός τις μέρες που γινόντουσαν δημόσιες πληρωμές, οπότε πήγαινε στο Βουλευτήριο. Πενήντα βουρδουλιές ήταν η τιμωρία του αν δεν έκανε καλά την δουλεία του. Τα κίβδηλα ή λιποβαρή νομίσματα κατάσχονταν και αφού τα σημάδευαν τα κατέθεταν στο Μητρώο, στο ιερό της Μητέρας των Θεών.

Σταθμητικά συστήματα

Το κάθε νόμισμα διέφερε στο βάρος από περιοχή σε περιοχή, ανάλογα με τον εκάστοτε κανόνα που είχε θεσπιστεί.

Ας δούμε ορισμένους νομισματικούς κανόνες:

ΔΙΑΦΟΡΑ ΣΤΑΘΜΗΤΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

Αιγινήτικο σύστημα	Δραχμή	6,1 γρμ.
Αιγινήτικο σύστημα	Δίδραχμο	12,2 γρμ.
Αιγινήτικο σύστημα	Τετράδραχμο	24,4 γρμ.
Αιγινήτικο σύστημα	Μνα = 60 δραχμές	366 γρμ.
Ευβοϊκό σύστημα	Ημιέκτη (1/12 στατήρα)	1,43 γρμ.
Ευβοϊκό σύστημα	Έκτη (1/6 στατήρα)	2,87 γρμ.
Ευβοϊκό σύστημα	Τρίτη (1/3 στατήρα)	5,73 γρμ.
Ευβοϊκό σύστημα	Στατήρας	17, 2 γρμ.
Κορινθιακό σύστημα	Δραχμή (1/3)	2,9 γρμ.
Κορινθιακό σύστημα	Στατήρας	8,6 γρμ.

ΣΤΑΘΜΗΤΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΑΘΗΝΑΣ (ΑΤΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ)

1 Τάλαντο (26.196 χλγρ.) =	60 Μνες
1 Μνα (436,6 γρ.) =	100 Δραχμές
1 Δεκάδραχμο (43,75 γρ.) =	10 Δραχμές
1 Τετράδραχμων (17,50 γρ.) =	4 Δραχμές
1 Δίδραχμων ή Στατήρας (8,75 γρ.) =	2 Δραχμές
1 Δραχμή (4,37 γρ.) =	6 Οβολοί
1 Τετρόβολο (2,92 γρ.) =	4 Οβολοί
1 Ημίδραχμων ή Τριόβολων (2,19 γρ.) =	3 Οβολοί ή μισή δραχμή
1 Διόβολο (1,46 γρ.) =	2 Οβολοί
1 Τριημιοβόλιο (1,10 γρ.) =	11/82 του οβολου
1 Οβολός (0,72 γρ.)	8 Χαλκοί
1 Ημιόβολο =	Μισός Οβολός

ΣΤΑΘΜΗΤΙΚΟΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΣΙΚΕΛΙΑΣ

1 τάλαντο =	24 Δραχμές
-------------	------------

1 Νόμος =	2 Δραχμές
50 λίτρες =	10 Αττικές Δραχμές
10 λίτρες =	2 Αττικές Δραχμές
10 λίτρες =	1 Κορινθιακός Στατήρας
10 λίτρες =	1 Στατήρας
5 λίτρες =	1 Δραχμή
1 λίτρα ή νόμος ή νούμμος (0,86 γρ.) =	1 Αιγινήτικος Οβολός
1 λίτρα ή νόμος ή νούμμος (0,86 γρ.) =	1/5 της Αττικής Δραχμής
1 λίτρα ή νόμος ή νούμμος (0,86 γρ.) =	12 Ουγκιές
1 Δεκόνκιο =	10 Ουγκιές
1 Ημίλιτρον =	6 Ουγκιές
1 Πεντόνκιον =	5 Ουγκιές
1 Τετράς =	4 Ουγκιές
1 Τριάς =	3 Ουγκιές
1 Εξάς =	2 Ουγκιές
1 Όνκια =	1 Ουγκιά

Η διαχρονική συμβολή της νομισματικής χαρακτηριστικής στην οικονομική ανάπτυξη.

Ο ρόλος της οικονομίας υπήρξε σημαντικός παράγοντας στην διαμόρφωση της κοινωνίας.

Η ελληνική λέξη οικονομία συνδέεται με την οργάνωση και διαχείριση του **οίκου**. Στην αρχαία Ελλάδα η οικονομία δεν αποτελεί ένα ξεχωριστό τομέα αλλά επηρεάζεται από κοινωνικούς και πολιτικούς παράγοντες.

Οι παράγοντες που συντελούν στην οικονομική ανάπτυξη των πόλεων-κρατών συνδέονται με την ύπαρξη άφθονων πρώτων υλών, πλούσιου υπεδάφους σε ορυκτό πλούτο, ανάπτυξης του εμπορίου και της βιοτεχνίας και προόδου των επιστημών. Ένας όμως, πολύ σημαντικός και καθοριστικός παράγοντας, που συνέβαλλε στην οικονομική ανάπτυξη του αρχαίου κόσμου είναι η εφεύρεση και η χρήση του νομίσματος.

Πολλές πόλεις προσπάθησαν μάλιστα να χρησιμοποιήσουν κοινό νόμισμα για να έχουν ισχυρή οικονομία και πολιτική δύναμη.

Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση που αναφέρει ο Ηρόδοτος ότι κατά την Ιωνική Επανάσταση 500/499-494 π.Χ, οι Ίωνες δεν είχαν καταστρώσει ούτε ενιαίο πολεμικό σχέδιο ούτε ενιαία ανώτατη διοίκηση. Η μόνη κοινή τους ενέργεια ήταν η κοπή κοινού νομίσματος

Στη νομισματική χαρακτηριστική αυτής της περιόδου έχουμε την καινοτομία της προσωπογραφίας. Οι Έλληνες σεβόμενοι το δημοκρατικό καθεστώς τους, δεν είχαν αποτυπώσει ποτέ στα νομίσματά τους μέχρι εκείνη τη στιγμή τη μορφή ζωντανού προσώπου. Κατά την περίοδο της Ελληνιστικής περιόδου όμως εμφανίζονται νομίσματα με πορτρέτα ατόμων που ήταν μάλιστα αναγνωρίσιμα

Από τότε και μετά σκοπός της προσωπογραφίας είναι η ανάδειξη της προσωπικότητας, του ήθους, των ηγετικών ικανοτήτων, ακόμα και της θεϊκής φύσης του εικονιζόμενου προσώπου.

Από την αρχαιότητα και έως σήμερα, η γνησιότητα των νομισμάτων στηρίζεται αποκλειστικά στην ύπαρξη πολύπλοκων και περίτεχνων χαρακτηριστικών σχεδίων. Στην αρχαιότητα υπάρχουν επιγραφές και σύμβολα που σχετίζονται με το όνομα του καλλιτέχνη-χαράκτη, με το νομισματοκοπείο παραγωγής του νομίσματος, καθώς και με την ύπαρξη μυστικών συμβόλων. Σύμβολα που φέρουν τη σφραγίδα εγκυρότητας και εξυπηρετούν την ανάγκη για ευκολότερη και ασφαλέστερη διάκριση των γνήσιων νομισμάτων έναντι των πολλών κίβδηλων. Επομένως, μια πολύ σημαντική συμβολή της νομισματικής χαρακτηριστικής στην οικονομική ανάπτυξη αποτελούν οι μέθοδοι απόδειξης της γνησιότητας των νομισμάτων.

Η Χίος, κατά την αρχαιότητα, παίζει πρωταγωνιστικό ρόλο στην εξέλιξη της νομισματοκοπίας και η συμβολή της είναι καθοριστική, αφού αποτελεί μια από τις σημαντικότερες σταθερές οικονομικά περιοχές του Ανατολικού Αιγαίου και της Μικράς Ασίας.

Το νομισματοκοπείο της Χίου χρησιμοποιεί ως χαρακτηριστική παράσταση των νομισμάτων της, από το πρώτο κιόλας νόμισμα, το σύμβολο της Σφίγγας. Σύμφωνα με τους ιστορικούς ερευνητές, η Σφίγγα ως σύμβολο περιλαμβάνει όλα τα παραπάνω χαρακτηριστικά γνωρίσματα της Χίου, εμπεριέχοντας τη σοφία των επιστημών, τον αγροτικό πλούτο, αφού τις περισσότερες φορές συμβολίζεται με το σιτάρι ή την άμπελο ή τον αμφορέα οίνου, τη θρησκευτική παράδοση και λατρεία των Χίων, που συνδέεται με το θεό Διόνυσο.

Το σύμβολο της Σφίγγας, παραμένει στα χιακά νομίσματα, χωρίς ποτέ να αντικατασταθεί με ένα άλλο για περισσότερα από 900 χρόνια. Ακόμα και το νόμισμα των Αθηνών, το οποίο έφερε τη χαρακτηριστική εικόνα της γλαυκός και που εισήχθη στα τέλη του δού αιώνα π.Χ., διατήρησε την ίδια εικονογράφηση μόνο για δύο αιώνες

Άσπρο (τουρ.ακτσές)

Πιστεύεται ότι η ρίζα είναι το λατινικό *asper*=τραχύς, *numi asperi*=τραχεία νομίσματα δηλ νεόκοπα, τσίλικά^[171.1810] που δεν έχουν λειανθεί από την χρήση^[181.68]. Επί λέξει μετάφραση του *asper* είναι ασπρο όμως^[171.224] φαίνεται ότι με το νοήμα του *asper* οι Τούρκοι δημιούργησαν

τον «ακτσέ». Τρεις ακτσέδες κάνουν ένα παρά. Οι Έλληνες έλεγαν τον ακτσέ «άσπρο» αφού και Τουρκικά *akça* = ασπριδερός.^[145.8]

Παροιμία: τ' άσπρα άστρα κατηβάζνε^[744.153]

Δηνάριο

Ονομασία αρχαίου ρωμαϊκού νομίσματος, που διατηρήθηκε και σε νομίσματα διαφόρων χωρών και εποχών. Ένα από τα νομίσματα αυτά ήταν το αραβικό χρυσό δηνάριο που κόπηκε

γύρω στο 860. Η εξωτερική εμφάνιση του αραβικού αυτού νομίσματος σαφώς καθόρισε την εμφάνιση του ασημένιου βυζαντινού μιλιάρεσιου. Τα δύο νομίσματα έμοιαζαν τόσο, ώστε κατά τη διάρκεια του 8ου αιώνα, τα κομμάτια μέταλλου που χρησιμοποιούνταν για να κοπούν κάποια μιλιάρεσια ήταν παλιά δηνάρια (στο Βυζάντιο υπήρχε η πρακτική να κόβονται καινούργια νομίσματα πάνω σε παλιά: στις περιπτώσεις αυτές διακρίνουμε πάνω στο νόμισμα τα χαρακτηριστικά γράμματα και σχέδια και των δύο νομισμάτων, το ένα πάνω στο άλλο).

Κόλλυβος

Μικρο νομισμα των Αρχαίων. Η ονομασία κόλλυβος προσδιόριζε μια πολύ μικρή νομισματική υποδιαίρεση ευτελούς αξίας και είναι γνωστή ήδη από το 421 π.Χ. (Αριστοφάνης, Ειρήνη, 1200). Θεωρείται ότι στα τέλη του 5ου - αρχές του 4ου αι. π.Χ. οι λεγόμενοι κόλλυβοι απέκτησαν ευρύτερη χρήση στην Αττική λόγω των οικονομικών αντιξοοτήτων της εποχής. Πιθανολογείται μάλιστα ότι τα μικρά αυτά κέρματα μπορεί να κόβονταν από ιδιώτες, καθώς οι δημόσιοι πόροι ήταν ούτως ή άλλως περιορισμένοι. Σε κάθε περίπτωση η ένταξη των κολλύβων στην κύρια νομισματική παραγωγή των Αθηνών παραμένει προβληματική, καθώς έχουν εκφραστεί ορισμένες επιφυλάξεις για το αν αρχικά κατά τον 5ο αι. π.Χ. ο κόλλυβος ήταν όντως χαλκό νόμισμα ή ένα πολύ μικρό αργυρό

Οι ανταλλακτες τετοιων μικρονομισματων λεγονταν κολλυβιστες.

Τα κολλυβα των μνημοσυνων ηταν αρχικα μικρα στρογγυλα πιπτακια σαν χυλοπιπτες στο μεγεθος του νομισματος του κολλυβου

Κωσταντινάτο

Χρυσό νόμισμα με την μοφή του "Αγίου" Κωνσταντίνου² υψηλής αξίας. πρβλ. το παιδικό τραγουδάκι:

- Σας πήραμε, σας πήραμε [φλουρι](#) Κωσταντινάτο
- Μας πήρατε, μας πήρατε βαρέλι δίχως πάτο.

Περί των Κωσταντινάτων υφίστανται πολλές λαϊκές παραδόσεις που αναπτύχθηκαν κυρίως κατά τη βυζαντινή περίοδο. Σύμφωνα μ' αυτές, οι έγκυες γυναίκες έφεραν κωσταντινάτα τόσο για την προφύλαξη των εμβρύων όσο και για την ευκολία του τοκετού. Επίσης κωσταντινάτα έφεραν και παιδιά ως φυλαχτά κατά της βασκανίας. Ακόμα πιστεύονταν πως τα κωσταντινάτα επιτάχυναν τη ζύμωση του φυράματος του αλεύρου και της γιαούρτης.

Γενικά οι δοξασίες περί των κωσταντινάτων ανάγονται κυρίως στα αγιοποιημένα πρόσωπα που απεικόνιζαν σε συνδυασμό της

ανεύρεσης του Τιμίου Σταυρού από την Αγία Ελένη. Συνέπεια αυτών ήταν να θεωρείται το κωστανινάτο σε ορισμένες των περιπτώσεων ακόμα και ίσης αξίας με το τίμιο ξύλο.

Συγκεκριμένα υπήρχε η παράδοση ότι η Αγία Ελένη όταν βρήκε τον Σταυρό τον έκοψε στα δύο και το ένα τμήμα του το άφησε στα Ιεροσόλυμα, το δε άλλο μετέφερε στη Κωνσταντινούπολη. Τα δε πριονίδια από τον τεμαχισμό αυτό τέθηκαν σε χωνευτήρι με άλλα πολύτιμα μέταλλα από το κράμα των οποίων κόπηκαν τα κωσταντινάτα. Όμοια παράδοση απαντάται και μεταξύ των ελληνοβλάχων στη Μακεδονία καθώς και στη Βουλγαρία όσο και στη Ρωσία, που ίσως να προήλθαν από βυζαντινό συναξάρι.

Μεταξύ δε άλλων παραδόσεων που αναπτύχθηκαν στα νησιά του Αιγαίου και στη Πελοπόννησο στα κωσταντινάτα αποδίδονταν και αιμοστατικές ιδιότητες κατά την γέννα, θεωρώντας ότι η κατοχή τους θεραπεύει «το γύρισμα (λύσιμο) του αφαλού». Στην Ελληνική Επανάσταση του 1821, η κατοχή κωσταντινάτου από τους Έλληνες επαναστάτες θεωρούνταν φυλαχτό για το "κακό βόλι". Επίσης ότι θεράπευε τον πυρετό, την επιληψία και τον ίκτερο. Στη Μάνη μέχρι σήμερα τα κωσταντινάτα θεωρούνται πολύτιμα οικογενειακά κειμήλια και μάλιστα όταν θεωρηθούν ότι ίσως να είναι και θαυματουργά τα τοποθετούν στα εικονίσματα, ενώ σε πολλά μέρη οι κάτοχοί τους κάθε Μεγάλη Πέμπτη τα προσκομίζουν στις εκκλησίες και τα λειτουργούν.

Συνέχεια των παραπάνω παραδόσεων είναι να προσφέρονται ακόμα και σήμερα σε νήπια χρυσά νομίσματα, (σε γεννήσεις και βαπτίσεις) ή συνηθέστερα ο χρυσός σταυρός που καθιερώθηκε μεταγενέστερα αντικαθιστώντας το κωσταντινάτο.

Ο Μανουλ Κορνηνος εκοψε και αυτος χρυσα νομισματα που ονομαστηκαν κατ' αναλογία Μανουηλάτα.

Λειανά

Πολλές φορές το συναντούμε στην λανθασμένη μορφή του "**λιανά**". Όμως η ορθή γραφή είναι "**λειανά**" απο το αρχαίο λείος. Λειανός σημαίνει λεπτός, λιγνός. Σε σχέση με τα λειανά [ενν. χρηματα] εννοούμε τις κατώτερες νομισματικές μονάδες που διευκολύνουν τις συναλλαγές για τις συνήθεις αγορές. Ακουονται οι εκφράσεις "δεν έχω λειανά" ή "κανε μου λιανά αυτό το πενηντάρι" (50 ευρώ). Η συνώνυμη λέξη είναι ψιλά. Δεν έχω ψιλά, ή "δώσε μου κανένα ψιλό για τα ναύλα". Τα λειανά είναι πιο χρήσιμα και ποιό εύκολα αντιληπτά. Ετσι λέγεται και με μεταφορική σημασία "για κάνε μου το λειανά" δηλ. "κάνε τα λεχθέντα πιο αντιληπτά, πιο κατανοητά, εξηγησέ μου".

Απο την λεπτότητα που δηλώνει το **λειανός** έχουμε τα σύνθετα ουσιαστικά: λειανοκέρι, λειανοντούφεκο, λειανοπωλητής, λειανέμπορος, λειανοτράγουδο το ρημα: λειανίζω = κοβω σε μικρά κομμάτια ο επώνυμο: Λειανός= Αδύνατος.**Λεπτόν**

Υποδιαίρεση της δραχμής. Είναι το ένα εκατοστό της δραχμής. Οφείλει το όνομά του στο ότι όντως ήταν λεπτό και περιείχε λίγο μέταλλο επειδή λίγη ήταν και η αξία του. Το νομισμα του 1 λεπτού λέγεται και μονολεπτο, των 2 λεπτών διλεπτο

Τάλληρο

Κέρμα των πέντε δραχμών. Το 1518 χυθηκαν τα πρώτα τάλληρα απο το ασημι των ορυχείων του Joachims-**thaler** [171,1736]απο όπου πήραν κατι το ονομα "ταλληρα"

Τα πιο διαδεδομένα νομίσματα είναι τα βενετσιάνικα αλλά και τα ισπανικά τάλληρα. Τα τάλιρα τα είχαν σε μεγάλη εκτίμηση.

Τάλαντον

Η ρίζα για το ταλέντο = χάρισμα ήταν το αρχαιο ταλαντο που ήταν μεγάλη μονάδα βάρους αλλά και νομισματική μονάδα. Σημαίνει ζυγαρία (πρβλ. ταλαντευομαι = γερνω δεξια, αριστερα

Υπέρπυρον

Νομισμα που κυκλο- φορησε επι Μ. Κωνστα- ντινου. **Υπέρπυρον** (επιθ. ενν. υπέρπυρον νόμισμα) σημαίνει το «υπερ το δέον πυρόν» νόμισμα < πυρόν = κόκκινο.Το υπέρπυρο υποδιαιρείται σε 24 κεράτια. Εμεινε στη συγχρονη γλωσσα ως ριζα σε επώνυμα Πιρπυρόγλου,Πιρπυριδης, Περπυράς κλπ που σημαίνουν ο «λεφτας». Στην εικονα χρυσό υπέρπυρο του Αλέξιου Α' (1081 - 1118 μ.Χ.)

Φόλις

Βυζαντινο νομισμα ευτελούς αξιας. Τα χάλκινα όπως τα διαμόρφωσε ο Αναστάσιος έχουν σαν μονάδα τον φόλλι (1/288 του σόλιδου), βάρους 9 γραμμαρίων, ο οποίος ισούται με 40 νούμια , (τα νούμια ήταν το προϋπάρχον χάλκινο νόμισμα το οποίο κοβόταν σε διάφορα πολλαπλάσια). Φόλλις κόβονταν και σε υποδιαιρέσεις των 20, 10, και 5 νουμίων. Ο Ιουστινιανός αύξησε το βάρος του φόλλι στα 25 γρ. αυτό όμως δεν κράτησε πολύ. Το 498 μΧ ορίστηκε 180 φολλείς να ισούνται με 1 σόλιδο.

Γύρω στο 700 μΧ το νόμιο παραμένει σαν μονάδα μέτρησης και σταματάει η κυκλοφορία του σαν νόμισμα.

ΑΡΧΑΙΑ ΓΝΩΜΙΚΑ

Λάμπρις ο ναύκληρος ερωτηθείς πώς εκτήσατο τον πλούτον:
«Ου χαλεπώς», έφη, «τον μέγαν. Το δε βραχύν επιπόνως».

Ιωάννης Στοβαίος, 5ος μ.Χ αιώνας, Έλληνας συλλέκτης γνωμικών

Βουλόμεθα πλουτείν πάντες αλλ' ου δυνάμεθα.

Μένανδρος, 4ος αιώνας π.Χ., Αρχαίος Έλληνας ποιητής

μτφρ: όλοι θέλουμε να βγάλουμε λεφτά, αλλά δεν μπορούμε
Σκαιόν το πλουτείν κ' άλλο μηδέν ειδέναι.

Ευριπίδης, 480-406 π.Χ., Αρχαίος τραγικός

μτφρ: είναι φοβερό να πλουτίζεις και να μην ξέρεις τίποτε άλλο
Ανήρ δίκαιος πλούτον ουκ έχει ποτέ.

Μένανδρος, 4ος αιώνας π.Χ., Αρχαίος Έλληνας ποιητής

Τίκτηι γαρ κόρος ύβριν, όταν πολύς όλβος έπηται
ανθρώποισιν όσοις μη νόος άρτιος ή.

Σόλων, 630-560 π.Χ., Αθηναίος νομοθέτης & φιλόσοφος

μτφρ: Η χόρταση γεννά την ύβριν, όταν πολλά πέσουν πλούτη, σε
ανθρώπους που δεν έχουνε το νου τους μετρημένον
Όλως το πλουτείν εστιν εν τω χρήσθαι και ουχί εν τω
κεκτήσθαι.

Αριστοτέλης, 384-322 π.Χ., Αρχαίος Έλληνας φιλόσοφος

Ουδέποτε απορία χρημάτων εγέννησεν ασωτίαν.

Πλούταρχος, 47-120 μ.Χ., Αρχαίος Έλληνας ιστορικός

μτφρ: η έλλειψη χρημάτων ποτέ δεν προκάλεσε την σπατάλη και
την ασωτία

Τι ἐστί πλοῦτος; Θησαυρός κακῶν, ἐφόδιον ατυχημάτων, χορηγία πονηρίας.

Χίλων ο Λακεδαιμόνιος, 6ος π.Χ. αἰών, Ἐκ τῶν 7 σοφῶν τῆς Ἀρχ. Ελλάδας

Ὅνους σύρματ' ἀν ἐλέσθαι ἢ χρυσόν.

Ἡράκλειτος, 544-484 π.Χ., Ἴων φιλόσοφος

μτφρ: Τα γαῖδούρια προτιμούν τα τρώνε σκουπίδια παρά χρυσό.

Μη πλούτει κακῶς.

Πιττακός ο Μυτιληναῖος, 650-570 π.Χ., ἐκ τῶν 7 σοφῶν τῆς Ἀρχ. Ελλάδας

Οκκ' ἀργύριον ἢ πάντα θεὶ κηλαύνεται.

μτφρ: ὅταν ὑπάρχουν λεφτά ὅλα πάνε καλά

Ἀρχαιοελληνική Παροιμία

Αἱ μὲν ποδῆρες ἐσθήτες τὰ σώματα, αἱ δὲ ὑπέρμετροι περιουσίαι τὰς ψυχὰς ἐμποδίζουν.

Σωκράτης, 469-399 π.Χ., Φιλόσοφος

μτφρ: Τα μακριὰ ἐνδύματα τὰ σώματα καὶ οἱ ὑπέρμετρες περιουσίαι τὶς ψυχὰς ἐμποδίζουν.

Τὰς οὐσίας αἱ μικραὶ δαπάναι δαπανῶσι.

Ἀριστοτέλης, 384-322 π.Χ., Ἀρχαῖος Ἕλληνας φιλόσοφος

μτφρ: τὶς περιουσίαι οἱ μικρὲς δαπάναι τὶς εξαφανίζουν

Ἔστιν ὁ πόλεμος οὐχ ὀπλῶν το πλεόν, ἀλλὰ δαπάνης.

Θουκυδίδης, 460-394 π.Χ., Ἀθηναῖος ἱστορικός

ἀπόδοση: τὸ πλεονέκτημα στὸν πόλεμο δὲν τὸ δίνουν τὰ ὅπλα ἀλλὰ τὰ χρήματα ποὺ δαπανῶνται

Τὸν κόρον ὑπὸ τοῦ πλούτου γεννᾶσθαι, τὴν δὲ ὕβριν ὑπὸ τοῦ κόρου.

Σόλων, 630-560 π.Χ., Ἀθηναῖος νομοθέτης & φιλόσοφος

μτφρ: Ὁ πλοῦτος φέρνει τὸν κορεσμό καὶ ὁ κορεσμός τὴν «ὕβριν»

Πλοῦτος ἀσθενὴς ἀγκυρα.

Πυθαγόρας, 580-490 π.Χ., Ἀρχαῖος Ἕλληνας φιλόσοφος

Τὰ χρήματα τοῖς πλουσίοις ἡ τύχη οὐ δεδῶρηται, ἀλλὰ δεδάνικεν.

Βίων ο Βορυσθενίτης, ~4ος αἰών π.Χ., Ἀρχαῖος κυνικός φιλόσοφος

Ἀνοήτου εὐδαίμονος ἥθος πλούτου ἐστί.

Ἀριστοτέλης, 384-322 π.Χ., Ἀρχαῖος Ἕλληνας φιλόσοφος

Δόξα καὶ πλοῦτος ἀνεὺ συνέσεως οὐκ ἀσφαλὴ κτήματα.

Δημόκριτος, 470-370 π.Χ., Ἀρχαῖος Ἕλληνας φιλόσοφος

Χαλεπώτερον το φυλάττειν του κτήσασθαι

Δημοσθένης, 384-322 π.Χ., Αθηναίος ρήτορας

μτφρ: πιο δύσκολα να κρατάς παρά να αποκτάς

Πολλά και ανόσια περί το των πολλών νόμισμα γέγονε.

Πλάτων, 427-347 π.Χ., Φιλόσοφος

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

<http://www.coinsmania.gr>

<http://www.sarantakos.com/language/xrhma.htm>